

جایگاه اقتصاد ایران در جهان: توسعه صادرات و رشد*

هاشم پسران

(دکترای اقتصاد، استاد ممتاز دپارتمان اقتصاد دانشگاه کمبریج)

مثال، میانگین میزان رشد صادرات کالاهای صنعتی با فناوری پایین و متوسط، ۶/۸ درصد در سال است، در حالی که میزان آن در مورد صادرات کالاهای اولیه، ۳/۲ درصد در سال است.

مشکل صادرکنندگان نفت به طور کلی، و ایران به طور خاص، اتکای بسیار فراوان به صادرات نفت خام در زمینه صادرات کالاهای فرآوری شده یا صنعتی، است.

در دوره ۱۹۷۹-۲۰۰۰، نسبت رشد تجارت به رشد تولید در کشورهای تولیدکننده نفت، کمتر از یک و برای ایران، منفی بود. با این حال، از سال ۱۹۸۹ (زمان آغاز بازسازی اقتصادی پس از جنگ ایران - عراق)، رشد تجارت با رقم ۱/۷۶ درصد شروع شد و این در حالی بود که میانگین رشد تولید ۵/۷ درصد بود. در نتیجه، نسبت رشد تجارت به رشد تولید ۰/۳ بود؛ رقمی که کمتر از میزان واحد و بسیار کمتر از میانگین نسبت ۲/۳۵ در اقتصادهای «عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی» بود.

برای برخورداری از ثمرات پیشرفت فناوری، ضرورت بسیار دارد که ایران به یک مشارکت کننده فعال در عرصه صادرات کالاهای صنعتی با فناوری متوسط و بالا در بازارهای جهانی تبدیل شود.

دلایل کندی آهنگ تجارت ایران

یکی از عوامل مهم موثر در پایین بودن نسبت رشد تجارت به رشد تولید در ایران، نقش غالب و چشمگیری است که نفت خام در اقتصاد ایران است که همچنان ادامه دارد.

گرچه سهم تولید ناخالص داخلی بخش نفت از کل تولید ناخالص داخلی نزولی بوده و هم اکنون در سطح ۲۰ درصد است، اما صادرات نفت و گاز هنوز ۸۰ درصد از کل صادرات کالایی ایران و ۶۰ درصد از درآمد دولت

تاکید این مقاله بر نقش تجارت در فرایند توسعه اقتصادی ایران است. این مقاله، به طور ویژه، نقش کلیدی صادرات کالاهای صنعتی با فناوری متوسط تا بالا را - در مقایسه با صادرات مواد خام - در رشد اقتصادی پایدار برجسته می کند. صادرات مواد پتروشیمی، نمونه ای مهم است که از طریق افزایش دیگر شکل های صادرات کالاهای صنعتی - به خصوص آن هایی که دارای ظرفیت های بالا برای اشتغالزایی هستند - باید دنبال شود. ایران با برخورداری از منابع طبیعی فراوان، نیروی کار با استعداد و تحصیل کرده و بازارهای رو به رشد، فرصت های سرمایه گذاری مهمی را در منطقه خاورمیانه در اختیار دارد.

تجارت جهانی و رشد تولید

توسعه صادرات، یکی از عوامل کلیدی در رشد اقتصادی پایدار است. مطالعات تجربی جدید نشان می دهد که هر یک درصد افزایش در رشد صادرات، با ۰/۲ درصد افزایش در رشد اقتصادی همراه است. با این حال، الگوهای تجارت جهانی و رشد تولید در مناطق مختلف، یکسان نیستند. رشد تجارت در اقتصادهای «عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی» (OECD) و کشورهای جنوب شرقی آسیا، بسیار سریعتر از مورد مشابه در آمریکای لاتین و آفریقا بوده است و کشورهای صادرکننده نفت، دارای کمترین میزان رشد تجارت - هم به طور مطلق و هم نسبت به رشد تولید آن ها - بوده اند.

علت این امر، تا حدودی، آن است که رشد تجارت جهانی در حوزه محصولات اولیه، بسیار کندتر از حوزه کالاهای صنعتی بوده است. برای

را تشکیل می‌دهد. وابستگی اقتصاد ایران به صادرات نفت، از جمله بالاترین وابستگی‌ها در دنیاست، به ویژه اگر اندازه کلی اقتصاد ایران و جمعیت آن را در نظر بگیریم. وجود درآمدهای نفتی چشمگیر موجب می‌شود که ضرورت اجرای سیاست‌هایی که از نظر سیاسی فاقد محبوبیت مردمی هستند - نظیر حذف یارانه‌ها، برقراری یک نظام مالیاتی کارآمد و اصلاح قوانین سرمایه‌گذاری و کار به نفع سرمایه‌گذاری‌های خصوصی - کاسته شود.

جنگ هشت ساله با عراق که موجب انحراف چشمگیر منابع بالقوه از بازارهای صادراتی به سمت الزامات داخلی شد، آشکارا یکی از عوامل مهم دیگر کندی آهنگ تجارت ایران است.

تحریم تجاری ۲۴ ساله از سوی ایالات متحده که از زمان جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱) تشدید شد، عامل مهم دیگری در پایین نگه داشته شدن تجارت خارجی ایران است. دولت کارتر در آوریل ۱۹۸۰، دستور اعمال نخستین تحریم رسمی ایالات متحده بر علیه ایران را صادر کرد. طی ۲۴ سال گذشته، این تحریم به شکل‌های مختلف اجرا شده است. طی دوره ۱۹۸۹-۹۱، در زمان ریاست جمهوری بوش پدر، تحریم‌ها اندکی کاهش یافت. دولت کلینتون در سال ۱۹۹۳، سیاست «کنترل مضاعف» را در پیش گرفت که تاکید آن بر تهدیدهای عراق و ایران بود. پس از آن، تحریم‌های سرمایه‌گذاری در ایران و لیبی به اجرا درآمد (۱۹۹۶-۹۹) که هدف اصلی از آن‌ها، متوقف کردن فرآیند توسعه صنعت نفت و گاز ایران بود. براساس این قانون، شرکت‌های غیرآمریکایی که اقدام به سرمایه‌گذاری بالاتر از ۲۰ میلیون دلار (قبلاً ۴۰ میلیون دلار)، در هر دوره زمانی یک ساله، در صنعت نفت و گاز ایران می‌کردند، مشمول یک سلسله تحریم‌ها از سوی دولت آمریکا می‌شدند. دولت فعلی آمریکا، تداوم تحریم‌ها را تایید کرد. سرانجام اینکه سیاست دولت ایران، به ویژه در طول نخستین دهه پس از انقلاب، که همانا تاکید بسیار فراوان بر خودکفایی و عدم تاکید کافی بر توسعه صادرات غیرنفتی بوده، عاملی موثر در پایین ماندن نسبت رشد تجارت به رشد تولید در ایران است.

واکنش ایران

پراکندگی جغرافیایی واردات و صادرات

ایران از طریق پراکنده کردن تجارت بین المللی خود در مناطق جغرافیایی مختلف، به تحریم‌های تجاری واکنش نشان داده است. سهم کشورهای عضو گروه هفت در واردات از ایران، کاهش چشمگیری یافته و از ۴۸ درصد به ۳۶ درصد رسیده است. روندهای مشابهی را نیز می‌توان

در الگوهای جغرافیایی صادرات غیرنفتی مشاهده کرد. ایران همچنین در برقراری روابط تجاری و سیاسی نزدیکتر با کشورهای اروپایی (قدیمی) و کشورهای همسایه‌اش (به ویژه امارات متحده عربی)، چین، کره جنوبی و مالزی موفق بوده است.

توسعه صادرات غیرنفتی

اقدامات مهمی نیز برای توسعه صادرات غیرنفتی صورت گرفته است. سهم صادرات غیرنفتی از ۱۰ به ۲۰ درصد افزایش یافته است. در میان صادرات غیرنفتی، بالاترین میزان افزایش، متعلق به مواد شیمیایی بوده است. اکنون اهمیت آن‌ها به اندازه اهمیت صادرات

فرش است.

تصویب قانون «حمایت و ترویج سرمایه‌گذاری خارجی» در مجمع تشخیص مصلحت نظام، در مه ۲۰۰۲، گام مهم دیگری برای تسهیل صادرات کالاهای صنعتی با فناوری بالاست. ایران همچنین به عضویت «کنوانسیون نیویورک» درآمد است. این کنوانسیون برای توافق بین المللی در مورد اعطای پاداش‌های داوری در سال ۲۰۰۲ است. این تحولات نشان می‌دهد که ایران به طور جدی می‌خواهد به بخش‌های با فناوری بالا وارد شود و در این مسیر، نهادها و زیرساخت‌های حقوقی و حسابداری لازم برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی و صادرات کالاهای با فناوری بالا را فراهم کند.

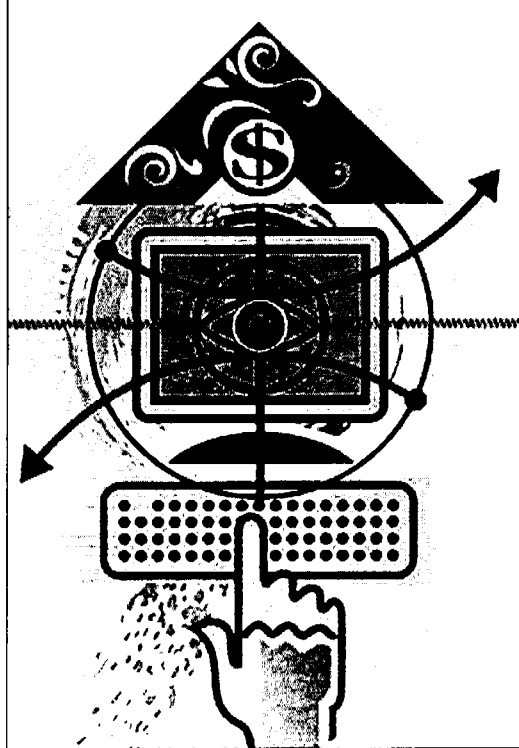
دیگر اصلاحات اقتصادی

دیگر تحولات مهمی که هدف از آن‌ها افزایش مشارکت ایران در اقتصاد جهانی است عبارت‌اند از: آزادسازی واردات، کاهش یارانه‌های آشکار و پنهان مواد غذایی و انرژی (برای نخستین بار، سیر صعودی مصرف نفت متوقف شده است، اما یارانه‌های پنهان نفت و گاز هنوز در سطوح بالایی هستند)؛ یکسان‌سازی نرخ ارز، تلاش برای خصوصی‌سازی و نوسازی بخش صنعت، و ایجاد صندوق ذخیره ارزی در سال ۲۰۰۰ (در دوره‌های ۲۰۰۰-۰۱ و ۲۰۰۱-۰۲، به ترتیب ۵/۹ و ۷/۴۴ میلیارد دلار در این صندوق ذخیره شد). این‌ها اقدامات درستی هستند، اما کارهای بسیار بیشتری باید انجام شود.

یک بررسی کلی

از جنبه مثبت

طی سه تا چهار سال گذشته، اقتصاد ایران به تدریج همگرایی بیشتری با اقتصاد جهانی پیدا کرده است. ایران، دارای روابط تجاری بسیار متنوعی است. رشد تولید ناخالص داخلی آن در حدود پنج تا شش درصد در سال

جدول (۱) - تجارت جهانی و رشد تولید

	تولید				تجارت				کشور / منطقه
	۱۹۷۹-۲۰۰۰	۱۹۸۹-۲۰۰۰	۱۹۷۹-۸۸	۱۹۶۱-۷۸	۱۹۷۹-۲۰۰۰	۱۹۸۹-۲۰۰۰	۱۹۷۹-۸۸	۱۹۶۱-۷۸	
۲/۷۶	۲/۹۷	۲/۵۲	۴	۵/۹۴	۶/۸۹	۴/۷۹	۷/۵۱	اتحادیه اروپا (۱۵ کشور)	
۳	۲/۸۵	۳/۱۹	۴/۷	۷/۰۵	۸/۳۶	۵/۴۸	۸/۳۸	سازمان همکاری و توسعه اقتصادی	
۳/۰۵	۲/۹۵	۳/۱۷	۴/۵۴	۶/۷۰	۷/۴۱	۵/۸۵	۶/۹۷	ایالات متحده آمریکا و کانادا	
۲/۷۹	۲/۹۲	۲/۶۲	۳/۵۸	۵/۵۷	۶/۰۴	۵/۰۱	۴/۸۷	استرالیا و نیوزیلند	
۲/۸	۳/۱۷	۲/۳۶	۶/۱۹	۴/۹۹	۶/۵۴	۳/۱۲	۵/۸۳	آمریکای لاتین	
۵/۲۸	۴/۹۶	۵/۶۶	۶/۱۹	۸/۵	۸/۹۲	۷/۹۸	۸/۰۷	آسیا	
۳/۲۶	۳/۱۳	۳/۴۱	۴/۶۸	۴/۰۱	۴/۸۱	۳/۰۵	۵/۹۷	آفریقا	
۲/۹۱	۲/۰۳	۳/۹۶	۴/۷۵	۲/۱۲	۴/۷۸	-۱/۰۶	۷/۲۷	کشورهای صادرکننده نفت	
۳/۰۴	۲/۷۷	۳/۳۶	۵/۲۴	۱/۴۵	۴/۱۷	-۱/۸۱	۷/۵۵	میانگین به جز ایران	
۳/۴۵	۱/۵۹	۵/۶۹	۵/۷۴	-۰/۶۳	۱/۷۴	-۰/۷	۶/۴۳	میانگین شامل ایران	
۵/۴۸	۵/۰۲	۵/۰۳	۵/۶۸	۴/۷۱	۷/۱۶	۱/۷۸	۸/۶	کشورهای مستقل	
۱/۳۹	-۰/۲۲	۲/۸	۳/۵۲	-۰/۲۳	۵/۳۹	-۵/۹۷	۱۱/۵۴	الجزایر	
۱/۳	۱/۲۹	۱/۳۱	۴/۰۷	۲/۹۲	۴/۸۱	-۰/۶۴	۲/۵	اندونزی	
۳/۵۶	۵/۷۳	-۰/۹۵	۷/۱۸	-۱/۲۲	۱/۷۶	-۴/۷۹	۸/۶۶	نیجریه	
۱/۹۸	۴/۹۵	-۱/۵۸	۸/۹۳	-۰/۲۳	۳/۶	-۴/۸۳	۱۱/۱۳	وتزوتلا	
								ایران	
								به استناد آمار:	
								جدول جهانی پن	
								حساب‌های ملی ایران	

The Penn World Table (PWT), Version 6.1, October 2002. Otherwise indicated.

منبع:

جدول (۲) - نسبت‌های رشد تجارت به رشد تولید

(درصد تغییر)

نسبت رشد تجارت به رشد تولید				کشور / منطقه
۱۹۷۹-۲۰۰۰	۱۹۸۹-۲۰۰۰	۱۹۷۹-۸۸	۱۹۶۱-۷۸	
۲/۱۵	۲/۳۲	۱/۹	۱/۸۸	اتحادیه اروپا (۱۵ کشور)
۲/۳۵	۲/۹۳	۱/۷۲	۱/۷۸	سازمان همکاری و توسعه اقتصادی
۲/۲۰	۲/۵۱	۱/۸۵	۱/۵۴	ایالات متحده و کانادا
۲	۲/۰۷	۱/۹۱	۱/۳۶	استرالیا و نیوزیلند
۱/۷۸	۲/۰۶	۱/۳۲	۰/۹۴	آمریکای لاتین
۱/۶۱	۱/۸۰	۱/۴۱	۱/۳۰	آسیا
۱/۲۳	۱/۵۴	۰/۸۹	۱/۲۸	آفریقا
				ایران
				به استناد آمار:
				- جدول جهانی پن
-۰/۳۴	۰/۳۱	-۵/۰۴	۱/۲۱	- حساب‌های ملی ایران
۱/۶۶	۰/۶۵	-۲/۱۳	۰/۸۱	

جدول (۳-الف) - رشد صادرات کالایی جهان بر حسب سطح فناوری (۱۹۸۰-۲۰۰۰)

(درصد تغییر سالیانه)

مناطق	محصولات	محصولات مبتنی بر منابع	محصولات دارای فناوری پایین	محصولات دارای فناوری متوسط	محصولات دارای فناوری بالا
آمریکای شمالی	۲/۲	۵/۱	۸/۴	۷	۹/۱
آمریکای لاتین	۵/۱	۵/۱	۱۱/۸	۱۴/۸	۲۱
اروپای غربی	۳/۵	۴/۲	۴/۸	۵/۵	۹/۳
اتحادیه اروپا (۱۵ کشور)	۲/۹	۴/۱	۴/۶	۵/۵	۹/۴
اقتصادهای در حال گذار	۱۵	۱۷/۳	۱۳/۸	۱۲/۳	۱۲/۸
آفریقا	۴/۲	۲/۵	۷/۷	۹	۱۲/۸
خاورمیانه	-۰/۲	۹/۳	۱۳/۶	۱۳/۹	ناموجود
آسیا	۳/۷	۶/۷	۸/۳	۸/۱	۱۵/۶
جهان	۳/۲	۵/۲	۶/۷	۶/۸	۱۱/۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، گزارش سالیانه ۲۰۰۲.

جدول (۳-ب)- رشد واردات کالایی جهان برحسب سطح فناوری (۲۰۰۰-۱۹۸۰)

(درصد تغییر سالیانه)

مناطق	محصولات	اولیه	محصولات مبتنی بر منابع	محصولات دارای فناوری پایین	محصولات دارای فناوری متوسط	فناوری بالا
آمریکای شمالی	۳	۶/۵	۱۰/۲	۹/۱	۱۳/۷	
آمریکای لاتین	۱۰/۵	۱۲/۴	۱۶	۱۳/۳	۱۷/۷	
اروپای غربی	۱	۳/۶	۵/۳	۶/۴	۹/۶	
اتحادیه اروپا (۱۵ کشور)	۰/۸	۳/۵	۵/۲	۶/۳	۹/۶	
اقتصادهای در حال گذار	۸/۳	۱۲/۴	۱۶	۱۲/۶	۱۸/۱	
آفریقا	۲/۱	۲/۵	۲/۸	۱/۶	۵/۴	
خاورمیانه	۶/۲	۶/۱	۲/۳	۴/۲	۸/۱	
آسیا	۲/۸	۶	۱۱	۹/۶	۱۵/۹	
جهان	۲/۷	۵/۱	۷/۷	۷/۹	۱۲/۳	

منبع: همان

جدول (۴-الف). ترکیب جغرافیایی صادرات غیر نفتی ایران

(درصد تغییر)

پس از انقلاب			جنگ ایران - عراق ^(۲)	پیش از انقلاب ^(۱)	شرح
دوره پس از جنگ					
۱۹۸۹/۹۰-۲۰۰۰/۰۱	۱۹۹۶/۹۷-۲۰۰۰/۰۱	۱۹۸۹/۹۰-۱۹۹۵/۹۶			
۳۸/۳	۲۶/۶	۴۶/۵	۴۶/۹	۴۲/۳	کشورهای گروه هفت
۲۱	۱۲/۸	۲۶/۹	۲۸/۳	۱۴/۶	آلمان
۸/۱	۶/۳	۹/۳	۱۰/۱	۲/۳	ایتالیا
۳/۱	۲/۵	۲/۶	۱/۸	۲/۲	ژاپن
۱/۷	۱/۸	۱/۶	۰/۵	ناموجود	کانادا
۲	۱/۵	۲/۴	۲/۲	۲/۲	فرانسه
۱/۹	۱	۲/۴	۳/۹	۷/۲	انگلستان
۰/۵	۰/۷	۰/۳	۰/۱	۱۰/۸	ایالات متحده
۶۱/۷	۷۳/۴	۵۳/۵	۵۳/۱	۵۷/۷	دیگر شرکای تجاری
۱۱/۷	۱۲	۱۱/۵	۹/۳	ناموجود	امارات عربی متحده
۴/۱	۵/۱	۳	ناموجود	ناموجود	آذربایجان
۶/۲	۴/۲	۷/۷	۰/۷	ناموجود	ترکیه
۲/۷	۳/۷	۲	۰/۵	۱/۱	هند
۲/۴	۲/۵	۱/۱	ناموجود	ناموجود	ترکمنستان
۲/۸	۲/۷	۲/۹	۰/۶	۰/۷	چین
۱/۷	۲/۵	۰/۷	ناموجود	ناموجود	ازبکستان
۴/۶	۲	۶/۱	۶/۵	ناموجود	سوئیس
۱/۵	۲/۱	۱	۰/۵	ناموجود	کره جنوبی
۱/۳	۱/۹	۰/۶	۰/۳	ناموجود	تایوان
۱/۲	۱/۹	۰/۸	۱/۲	۱/۱	هلند
۱/۱	۱/۶	۰	ناموجود	ناموجود	اوکراین
۱/۹	۱/۵	۲/۱	۹/۹	۲۱/۶	روسیه
۱/۳	۱/۳	۱/۳	۱/۸	ناموجود	کویت
۱	۱/۳	۰/۶	ناموجود	ناموجود	ارمنستان
۱	۱/۵	۰/۴	۲/۷	ناموجود	عربستان سعودی
۱/۱	۱/۳	۰/۹	۰/۳	ناموجود	اسپانیا
۱	۱/۱	۰/۸	۰/۱	۰/۱	تایلند
۱	۱/۲	۰/۸	۰/۹	۰/۴	پاکستان
۱۳/۱	۲۱/۱	۹/۱	۱۷/۸	۳۲/۶	دیگران
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل

منبع: بانک مرکزی، گزارش و ترازنامه اقتصادی، سال‌های مختلف

تمام آمارها میانگین‌های سالانه هستند.

(۱) دوره پیش از انقلاب، مربوط به ۶۰-۱۹۵۹ تا ۷۴-۱۹۷۳ است که آمارهای آن موجود است.

(۲) «جنگ ایران - عراق» مربوط به دوره ۸۰-۱۹۷۹ تا ۸۹-۱۹۸۸ است.

جدول (۴-ب) - سهم کالاهای صادراتی منتخب ایران در صادرات غیر نفتی

سال	فرش	میوه‌های تازه و خشک	مواد شیمیایی	دیگران
۱۳۵۶	۰/۱۳۲	۰/۱۹۱	۰/۱۰۴	۰/۵۷۳
۱۳۵۷	۰/۱۵۵	۰/۱۳۸	۰/۱۸۷	۰/۵۲۰
۱۳۵۸	۰/۵۰۴	۰/۱۴۱	۰/۰۳۳	۰/۳۲۲
۱۳۵۹	۰/۶۵۹	۰/۰۹۶	۰/۰۱۷	۰/۲۲۸
۱۳۶۰	۰/۴۴۰	۰/۱۷۲	۰/۰۳۹	۰/۳۴۹
۱۳۶۱	۰/۲۳۶	۰/۲۷۸	۰/۰۶۹	۰/۴۱۷
۱۳۶۲	۰/۲۴۹	۰/۳۵۲	۰/۰۶۳	۰/۳۳۶
۱۳۶۳	۰/۲۴۹	۰/۲۲۱	۰/۰۵۲	۰/۴۷۹
۱۳۶۴	۰/۲۴۸	۰/۲۴۴	۰/۰۵۱	۰/۴۵۸
۱۳۶۵	۰/۳۸۹	۰/۲۹۸	۰/۰۴۱	۰/۲۷۲
۱۳۶۶	۰/۴۱۵	۰/۲۳۴	۰/۰۴۳	۰/۳۰۷
۱۳۶۷	۰/۲۹۸	۰/۲۴۴	۰/۰۵۴	۰/۴۰۴
۱۳۶۸	۰/۳۳۰	۰/۳۰۶	۰/۰۸۵	۰/۲۷۹
۱۳۶۹	۰/۳۸۸	۰/۲۵۴	۰/۰۵۹	۰/۲۹۹
۱۳۷۰	۰/۴۳۸	۰/۲۰۱	۰/۰۵۹	۰/۳۰۲
۱۳۷۱	۰/۳۷۰	۰/۱۹۳	۰/۰۵۸	۰/۳۷۹
۱۳۷۲	۰/۳۶۹	۰/۱۸۰	۰/۰۴۳	۰/۴۰۸
۱۳۷۳	۰/۴۴۲	۰/۱۳۰	۰/۰۶۴	۰/۳۶۴
۱۳۷۴	۰/۳۰۲	۰/۱۷۸	۰/۱۰۲	۰/۴۱۸
۱۳۷۵	۰/۲۰۷	۰/۲۰۶	۰/۱۲۹	۰/۴۵۸
۱۳۷۶	۰/۲۲۱	۰/۱۱۷	۰/۱۵۷	۰/۵۰۴
۱۳۷۷	۰/۱۸۹	۰/۱۹۶	۰/۱۵۹	۰/۴۵۶
۱۳۷۸	۰/۲۰۶	۰/۱۵۴	۰/۱۲۳	۰/۵۱۷
۱۳۷۹	۰/۱۶۵	۰/۱۳۴	۰/۱۶۸	۰/۵۳۳

منبع: همان.

جدول (۵)- ترکیب جغرافیایی صادرات نفتی و غیرنفتی ایران (دوره پس از جنگ)^(۱)

کشور	۱۹۸۹/۹۰-۱۹۹۹/۲۰۰۰	۱۹۹۶/۹۷-۱۹۹۹/۲۰۰۰	۱۹۸۹/۹۰-۱۹۹۵/۹۶
کشورهای گروه هفت: ^(۲)	۴۱/۹	۴۶/۷	۴۶/۱
ژاپن	۱۵/۶	۱۶/۱	۱۵/۲
انگستان	۱۱/۵	۱۶/۵	۸/۶
ایتالیا	۶/۴	۸/۲	۵/۴
فرانسه	۲/۱	۲/۳	۲/۱
آلمان	۵/۳	۲/۶	۶/۹
ایالات متحده	ناموجود	ناموجود	۶/۹
دیگر شرکای تجاری:	۵۸/۱	۵۳/۳	۵۳/۹
کره جنوبی	۴/۸	۶/۵	۲/۹
امارات عربی متحده	۲/۴	۵/۴	۲/۳
یونان	۲/۴	۴/۸	۲/۶
ترکیه	۲/۳	۲/۳	۲/۳
اسپانیا	۲/۴	۲/۱	۲/۰
سنگاپور	۲/۶	۲/۶	۲/۱
هند	۲/۶	۳/۱	۲/۴
چین	۱/۴	۲/۴	۰/۸
تایوان	۱/۴	۱/۸	۱/۱
بلژیک	۲/۳	۰/۸	۳/۱
سوئد	۰/۷	۰/۹	۰/۵
آذربایجان	۰/۸	۰/۹	۰/۷
برزیل	۲	۰/۷	۲/۷
پرتغال	۰/۷	۰/۶	۰/۸
تایلند	۰/۶	۰/۸	۰/۴
روسیه	۰/۵	۰/۷	۰/۳
پاکستان	۰/۷	۰/۵	۰/۸
ترکمنستان	۰/۵	۰/۷	۰/۳
سوئیس	۵/۳	۰/۴	۶/۱
دیگران	۱۸/۵	۱۲/۲	۱۷/۷
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

منبع: همان.

۱- «دوره پس از جنگ»، مربوط به دوره پس از جنگ ایران - عراق، یعنی سال‌های ۹۰-۱۹۸۹ است.

۲- آمارهای مربوط به کانادا به طور جداگانه گزارش نشده است.

جدول (۶) - ترکیب جغرافیایی واردات ایران

(درصد تغییر)

پس از انقلاب			جنگ ایران - عراق ^(۲)	پیش از انقلاب ^(۱)	شرح
دوره پس از جنگ					
۱۹۸۹/۹۰-۲۰۰۰/۰۱	۱۹۹۶/۹۷-۲۰۰۰/۰۱	۱۹۸۹/۹۰-۱۹۹۵/۹۶			
۴۲	۳۵/۶	۴۸/۷	۴۵/۸	۶۸/۹	کشورهای گروه هفت:
۱۵/۹	۱۲	۱۸/۷	۱۷/۶	۲۰/۲	آلمان
۷/۲	۶/۳	۷/۹	۵/۳	۴/۳	ایتالیا
۸	۵/۶	۹/۶	۱۲/۶	۹/۴	ژاپن
۳/۶	۴/۲	۳/۲	۲/۵	۵	فرانسه
۴/۵	۴/۱	۴/۸	۶/۶	۱۳/۳	انگلستان
۲/۸	۳/۴	۲/۳	۰/۹	ناموجود	کانادا
ناموجود	ناموجود	۲/۲	۰/۳	۱۶/۷	ایالات متحده
۵۸	۶۴/۴	۵۱/۳	۵۴/۲	۳۱/۱	دیگر شرکای تجاری:
۵/۳	۵/۳	۵/۳	۳	ناموجود	امارات عربی متحده
۴/۴	۴/۷	۴/۲	۳/۱	۲/۲	بلژیک
۳	۴/۷	۱/۷	۲/۳	۵/۶	روسیه
۲/۵	۴/۵	۲/۸	۲/۸	۰/۲	کره جنوبی
۳/۱	۳/۷	۲/۶	۲	ناموجود	آرژانتین
۲/۹	۳/۳	۲/۷	۲/۸	ناموجود	سوئیس
۲/۲	۳/۵	۱/۲	۰/۵	۰/۵	چین
۲/۸	۳/۲	۲/۴	۲/۳	۱/۴	استرالیا
۲/۷	۳/۴	۲/۲	۲/۴	ناموجود	برزیل
۱/۸	۲/۳	۱/۵	۱/۹	ناموجود	اسپانیا
۲/۳	۲	۲/۵	۲/۸	۲/۷	هلند
۲/۵	۱/۸	۳	۴/۳	ناموجود	ترکیه
۱/۹	۱/۸	۱/۹	۲	ناموجود	اتریش
۱/۴	۱/۷	۱/۳	۰/۹	۰/۱	تایلند
۱/۷	۱/۷	۱/۷	ناموجود	ناموجود	آذربایجان
۱/۲	۱/۶	۱	۱	۲	هند
-۰/۷	۱/۱	-۰/۷	ناموجود	ناموجود	اندونزی
۱/۳	۱/۳	۱/۴	۱/۸	ناموجود	سوئد
۱۳/۳۲	۱۲/۸۲	۱۱/۲۷	۱۸/۳۶	۱۶/۲۵	دیگران
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل

منبع: همان.

۱- دوره پیش از انقلاب، مربوط به ۶۰-۱۹۵۹ تا ۷۴-۱۹۷۳ است که آمارهای آن موجود است.

۲- جنگ ایران و عراق مربوط به دوره ۸۰-۱۹۷۹ تا ۸۹-۱۹۸۸ است.

جدول (۷) - شاخص‌های اقتصادی منتخب ایران، ۱۳۷۶-۸۱

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	شرح
درصد تغییرات						تولید و قیمت‌ها تولید ناخالص داخلی واقعی تولید ناخالص داخلی غیرنفتی واقعی شاخص قیمت مصرف کننده
۷/۴	۳/۳	۵	۱/۶	۳/۶	۲/۴	
۷/۸	۵/۱	۴/۵	۲/۷	۳/۷	۳/۲	
۱۵/۸	۱۱/۴	۱۲/۶	۲۰/۱	۱۸/۱	۱۷/۳	
درصد						نقش نفت در اقتصاد سهم GDP نفتی در کل GDP سهم درآمد نفت در کل درآمد دولت سهم صادرات نفت در کل صادرات
۲۲/۰۹	۱۵/۵۴	۱۷/۶۴	۱۴/۵۷	۸/۶۰	۱۳/۹۷	
۶۲/۱۴	۵۷/۳۵	۵۶/۸۱	۴۸/۱۹	۴۲/۱۸	۴۱/۷۱	
۸۰/۹۲	۸۰/۹۰	۸۵/۳۱	۸۱/۲۶	۷۵/۷۲	۸۴/۱۷	
برحسب درصد از GDP						متغیرهای مالی کل درآمد، شامل: نفت و گاز کل هزینه‌ها، شامل: جاری عمرانی تراز مالی (کسری) تغییر در پول [به معنای وسیع]* درصد
۱۷/۹	۱۸/۹	۱۸/۲	۲۱/۳	۱۶/۳	۲۲/۲	
۱۱/۱	۱۰/۹	۱۰/۳	۱۰/۲	۶/۹	۹/۳	
۲۰/۱	۱۹/۴	۱۹	۲۱/۵	۲۱/۶	۲۳/۳	
۱۶/۱	۱۵/۸	۱۴/۹	۱۵/۷	۱۶/۳	۱۶	
۴	۳/۶	۴/۱	۵/۸	۵/۳	۷/۳	
-۲/۲	-۰/۵	-۰/۸	-۰/۲	-۵/۳	-۱/۱	
۳۰/۱	۲۵/۸	۳۰/۵	۲۰/۲	۱۹/۶	۱۰/۱	
برحسب میلیارد دلار آمریکا						بخش خارجی صادرات، شامل: نفت و گاز واردات حساب جاری
۲۸/۲	۲۳/۹	۲۸/۵	۳۱	۱۳/۱	۱۸/۴	
۲۲/۸	۱۹/۳	۲۴/۳	۱۷/۱	۹/۹	۱۵/۵	
۲۳/۸	۱۸/۱	۱۵/۱	۱۳/۴	۱۴/۳	۱۴/۱	
۳/۷	۶	۱۲/۵	۶/۶	-۲/۱	۲/۲	
برحسب درصد از GDP						نخایر رسمی ناخالص در ماه‌های واردات کالاها و خدمات
۱۸/۹	۲۰/۹	۱۷/۸	۱۰/۴	۶/۲	۵/۳	
۷/۱	۶/۴	۶/۷	۴/۱	۲/۵	۳/۵	
درصد تغییرات						نرخ ارز موثر واقعی
۶/۵	۱۷/۹	۱۸/۵	-۱۵/۵	-۰/۵	۲۲/۵	

منبع: بانک مرکزی، نشریه روندهای اقتصادی، شماره‌های پاییز ۱۳۸۰، پاییز ۱۳۸۱ و تابستان ۱۳۸۲.

* شامل اسکناس و سکه در دست مردم، سپرده‌های بانکی و سپرده‌های غیر بانکی (مترجم).

جدول (۸) - روندهای پولی و تورم در ایران

(میزان تغییر، درصد)

سال	پول (M1)	پول و شبه پول (M2)	اعتبارات بخش خصوصی ^(۱)	اعتبارات بخش دولتی ^(۲)	نرخ بازار آزاد (ریال در برابر هر دلار آمریکا)	شاخص قیمت خرده فروشی
۱۳۵۸	۳۴/۷	۳۷/۷	۱۷/۲	۴۴/۲	ناموجود	۱۱/۴
۱۳۵۹	۳۲/۳	۲۷	۱۸/۸	۶۰/۳	ناموجود	۲۲/۵
۱۳۶۰	۳۲/۹	۱۶/۲	۵/۲	۲۶/۶	ناموجود	۲۲/۸
۱۳۶۱	۳۸/۷	۳۲/۸	۸/۲	۲۳/۹	ناموجود	۲۰/۳
۱۳۶۲	۱۱/۱	۱۶/۹	۲۲/۱	۱۸	ناموجود	۱۴/۸
۱۳۶۳	۱۷/۸	۶	۵/۷	۱۴/۹	ناموجود	۱۰/۴
۱۳۶۴	۸/۱	۱۳	۱۲/۹	۸/۳	ناموجود	۶/۹
۱۳۶۵	۱۸/۱	۱۹/۱	۹/۸	۲۳/۶	۲۰/۷	۲۳/۷
۱۳۶۶	۱۶/۶	۱۸/۱	۱۳/۸	۱۶/۷	۳۳/۶	۲۷/۷
۱۳۶۷	۱۴/۵	۳۳/۸	۱۷/۸	۲۰/۲	-۲/۵	۲۸/۹
* ۱۳۶۸	۱۵/۸	۱۹/۵	۲۹/۷	۱۰/۸	۲۴/۹	۱۷/۴
* ۱۳۶۹	۲۴/۶	۳۲/۵	۳۵/۷	۹/۶	۱۷	۹
* ۱۳۷۰	۲۱/۸	۳۴/۶	۳۹/۱	۹/۷	-/۶	۱۹/۶
* ۱۳۷۱	۲۰	۲۵/۳	۲۸/۹	۱۲/۸	۵/۵	۲۴/۴
* ۱۳۷۲	۳۶/۹	۳۴/۲	۲۹/۹	۶۰/۷	۲۰/۴	۲۲/۹
۱۳۷۳	۳۵/۸	۲۸/۵	۲۳/۴	۲۷/۶	۴۷/۸	۳۵/۲
۱۳۷۴	۳۴/۶	۳۷/۶	۲۴/۴	۳۴/۸	۵۱	۴۹/۴
۱۳۷۵	۳۷/۴	۳۷	۳۰/۹	۱۹/۷	۱۰/۴	۲۳/۲
۱۳۷۶	۱۲/۵	۱۵/۲	۲۳/۳	۲۲/۴	۷/۶	۱۷/۳
۱۳۷۷	۱۸/۱	۱۹/۴	۲۹/۷	۳۶/۳	۳۷/۸	۱۸/۱
۱۳۷۸	۱۶	۲۰/۱	۴۰/۴	۶/۵	۳۱/۴	۲۰/۱
۱۳۷۹	۳۱/۹	۲۹/۳	۳۱/۱	۴/۸	-۵/۴	۱۲/۶
۱۳۸۰	۲۴/۹	۲۸/۸	۳۴/۱	۱۲/۸	-۲/۲	۱۱/۴
۱۳۸۱	۲۷/۸	۳۰/۱	۳۴/۹	۴۸/۹	-/۱	۱۵/۸
فروردین ۱۳۸۲ ^(۳)	۲۴/۶	۲۷/۹	۳۳/۹	۴۸/۶	-۲/۴	۱۷/۸
میانگین (۸۱-۱۳۷۱)	۲۶/۹	۲۷/۸	۳۰/۱	۲۶/۱	۱۸/۶	۲۲/۷

منبع: بانک مرکزی ایران، نشریات مختلف.

۱- بدهی بخش خصوصی به نظام بانکی.

۲- بدهی بخش دولتی به نظام بانکی.

۳- آمارها درصد تغییرات نسبت به فروردین ۱۳۸۱ هستند.

* سال‌های برنامه پنج ساله اول، برنامه پنج ساله سوم در سال ۱۳۷۹ آغاز شد.

جدول (۹) - میزان‌های سود بانکی (بهره) در ایران

(درصد، سالیانه)

صنایع	میزان مورد انتظار برای سود تسهیلات اعطایی							میزان‌های سپرده‌گذاری مدت‌دار					میزان
	خدمات	تجارت و خدمات	کشاورزی	ساختمان و مسکن	صنعت و معدن	پنج ساله	سه ساله	دو ساله	یک ساله	کوتاه مدت			
۱۸ و بالاتر	۱۸ و بالاتر	۹	۱۲-۱۶	۱۲	۱۵	۱۲	۱۵	۱۲	۱۱/۵	۱۰	۷/۵	۱۳۷۱	
۱۸	۱۸-۲۴	۱۲-۱۶	۱۲-۱۶	۱۶/۸	۱۶	۱۴/۵	۱۶	۱۴/۵	۱۳/۵	۱۱/۵	۸	۱۳۷۲	
۱۸	۱۹-۲۴	۱۲-۱۶	۱۵	۱۶-۱۸	۱۶	۱۴/۵	۱۶	۱۴/۵	۱۳/۵	۱۱/۵	۸	۱۳۷۳	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۴	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۵	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۶	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۷	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۸	
۱۸	۲۲-۲۵	۱۳-۱۶	۱۵-۱۶	۱۷-۱۹	۱۶	۱۸/۵	۱۸/۵	۱۵	۱۵	۱۴	۸	۱۳۷۹	
۱۸	۲۲ (حداقل)	۱۴-۱۵	۱۵-۱۶	۱۶-۱۸	۱۷	۱۳-۱۷	۱۷	۱۳-۱۷	۱۴-۱۷	۱۲	۷	۱۳۸۰	
۱۷	۲۲ (حداقل)	۱۳-۱۴	۱۴-۱۵	۱۵-۱۷	۱۷	۱۳-۱۷	۱۷	۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۲	۷	۱۳۸۱	
۱۶	۲۱ (حداقل)	۱۳/۵	۱۵	۱۶	۱۷	۱۳-۱۷	۱۷	۱۳-۱۷	۱۴-۱۷	۱۲	۷	۱۳۸۲*	

منبع: بانک مرکزی، نشریه روندهای اقتصادی، شماره‌های پاییز ۱۳۷۶، بهار ۱۳۷۹، پاییز ۱۳۸۱ و تابستان ۱۳۸۲.

* ارقام موقت است.

جدول (۱۰) - تراز پرداخت‌ها

(میلیون دلار آمریکا)

تراز جاری	نقل و انتقالات	پرداخت‌ها	دریافت‌ها	خدمات	واردات (فوب)	دیگران	گاز	نفث	صادرات	تراز تجاری	سال
-۱۸۶۹	-	-۲۳۳۷	۴۶۷	-۱۹۷۰	-۱۰۶۰۸	(۱۰۳۶)	(۹۶۳)	۱۰۷۰۹	۱۰۱	۱۳۶۷	
-۱۹۱	-	-۳۱۲۲	۷۹۸	-۲۲۲۴	-۱۳۴۴۸	(۱۰۴۴)	(۱۲۰۳۷)	۱۳۰۸۱	-۳۶۷	۱۳۶۸	
۳۲۷	۲۵۰۰	-۴۰۴۰	۸۹۲	-۳۱۳۸	-۱۸۳۲۰	(۱۳۱۲)	(۱۷۹۹۳)	۱۹۳۰۵	۹۷۵	۱۳۶۹	
-۹۲۴۸	۲۰۰۰	۵۸۰۰	۸۸۱	-۴۹۱۹	-۲۵۱۹۰	(۲۶۴۹)	(۱۶۰۱۲)	۱۸۶۶۱	-۶۵۲۹	۱۳۷۰	
۲۵۰۰	۱۹۹۶	-۵۹۴۰	۸۴۶	-۵۰۹۴	-۲۳۲۷۴	(۲۹۸۸)	(۱۶۸۸۰)	۱۹۸۶۸	-۳۴۰۶	۱۳۷۱	
-۴۲۱۵	۱۵۰۰	-	-	-۴۵۰۸	-۱۹۲۸۷	(۳۴۴۷)	(۱۴۳۳۲)	۱۸۰۸۰	-۱۲۰۷	۱۳۷۲	
۴۹۵۶	۱۱۹۸	-	-	-۳۰۵۹	-۱۲۶۱۷	(۴۸۳۱)	(۱۴۶۰۳)	۱۹۴۳۴	۶۸۱۷	۱۳۷۳	
۳۳۵۸	-۴	-	-	-۲۲۲۴	-۱۲۷۷۴	(۳۲۵۷)	(۱۵۱۰۳)	۱۸۳۶۰	۵۵۸۶	۱۳۷۴	
۵۲۲۲	۲۶۲	-	-	-۲۶۲۳	-۱۴۹۸۹	(۳۱۲۰)	(۱۹۳۷۱)	۲۲۲۹۱	۷۴۰۲	۱۳۷۵	
۲۲۱۳	۲۹۳	-	-	-۲۲۲۸	-۱۴۱۲۳	(۲۹۱۰)	(۱۵۴۷۱)	۱۸۲۸۱	۴۴۵۸	۱۳۷۶	
-۲۱۴۰	۴۹۷	-	-	-۱۴۶۹	-۱۴۲۸۶	(۳۱۸۵)	(۹۹۳۳)	۱۳۱۱۸	-۱۱۶۸	۱۳۷۷	
۶۵۸۹	۵۲۵	-	-	-۱۵۲۳	-۱۳۳۳۳	(۳۹۴۱)	(۱۷۰۸۹)	۲۱۰۳۰	۷۵۹۷	۱۳۷۸	
۱۲۵۰۰	۶۱۰	-	-	-۱۴۸۵	-۱۵۰۸۶	(۴۱۸۱)	(۲۴۲۸۰)	۲۸۴۶۱	۱۳۳۷۵	۱۳۷۹	
۵۹۸۵	۷۰۵	-	-	-۴۹۵	-۱۸۱۲۹	(۴۵۶۵)	(۱۹۳۳۹)	۲۲۹۰۴	۵۷۷۵	۱۳۸۰	
۳۷۳۱	۱۱۹۶	-	-	-۱۸۶۵	-۲۳۷۸۶	(۵۲۷۹)	(۲۲۸۰۷)	۲۸۱۸۶	۲۴۰۰	۱۳۸۱	
۳۲۶	۵۷۹	-	-	-۱۷۷۶	-۱۵۱۴۸	(۳۱۱۹)	(۱۳۵۶۲)	۱۶۶۸۱	۱۵۳۳	۱۳۸۲ (نیمه نخست)	

منبع: بانک مرکزی، گزارش اقتصادی و ترانزنامه، سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱، و نشریه روندهای اقتصادی بانک مرکزی ایران، شماره‌های مختلف.

جدول (۱۱) - بدهی خارجی ایران

(میلیون دلار آمریکا، پایان دوره)

جمع کل	میان مدت و بلندمدت	کوتاه مدت	سال
۲۳۱۵۸	۵۵۴۲	۱۷۶۱۶	۱۳۷۲
۲۲۷۳۷	۱۶۰۳۰	۶۷۰۷	۱۳۷۳
۲۱۹۲۸	۱۷۳۹۲	۴۵۳۶	۱۳۷۴
۱۶۸۳۵	۱۲۲۷۸	۴۵۵۷	۱۳۷۵
۱۲۱۱۷	۸۸۲۸	۳۲۸۹	۱۳۷۶
۱۳۹۹۹	۹۴۹۶	۴۵۰۳	۱۳۷۷
۱۰۳۵۷	۶۷۳۹	۳۶۱۸	۱۳۷۸
۷۹۵۳	۴۲۷۵	۳۶۷۸	۱۳۷۹
۷۲۱۴	۴۵۶۲	۲۶۵۲	۱۳۸۰
۹۳۵۰	۷۱۷۳	۲۰۷۷	۱۳۸۱
۹۶۹۱	۷۱۷۹	۲۵۱۲	۱۳۸۲ (نیمه نخست)

منبع: بانک مرکزی، نشریه روندهای اقتصادی، شماره‌های ۱۰، ۲۰، ۲۶ و ۳۲.

تذکر: آمارهای مندرج در این جدول، شامل دعاوی اعتباردهندگان، اعتبارات اسنادی افتتاح شده ولی هنوز فرستاده

نشده و پرداخت‌های بهره در آینده نمی‌شود.

جدول (۱۲) - تراز پرداخت‌های ایران: فهرست اقلام

(میلیون دلار آمریکا، مذکور)

پیش بینی			۲۰۰۰/۰۱	۲۰۰۱/۰۲	۲۰۰۲/۰۳	شرح
۲۰۰۳/۰۴	۲۰۰۴/۰۵					
۲۳۶۷	۲۱۷۹۴	۱۶۹۳۶	۱۲۱۷۶	۵۶۴۷	نخایر رسمی ناخالص	
...	۷۹۵۸	۷۴۴۰	۵۹۴۴	...	شامل: صندوق ذخیره ارزی (۱)	
۷/۸	۷/۸	۶/۴	۶/۷	۴/۸	(در ماه‌های واردات کالاها و خدمات)	
۵/۸	۳/۵	۷/۴	۱۲/۲	۲۳/۸	بدهی خارجی (به عنوان درصدی از صادرات کالاها و خدمات) (۲)	
۲/۲	۲	۲/۲	۲/۲	۲/۸	صادرات نفت (میلیون بشکه در روز)	
۲۳/۸	۲۷/۸	۲۱/۵	۲۵/۴	۱۸/۶	میانگین قیمت صادراتی نفت (دلار آمریکا در هر بشکه) (۳)	
۱۱/۸	-۱/۴	-۰/۸	۹/۷	-۰/۴	رشد حجم صادرات	
۱۳/۶	-۸/۵	-۴	۱۱	-۵/۷	نفتی	
۷/۸	۱۷/۸	۹/۲	۶/۸	۲۳/۷	غیرنفتی	
۷/۳	۴۰/۷	۲۱/۶	۱۷/۸	-۴/۳	رشد حجم واردات	

منبع:

بر مبنای جدول (۲)، مندرج در ص. ۲۲ گزارش زیر:

Islamic Republic of Iran: 2002 Article IV Consultation - Staff Report; Staff Statement; Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for the "Islamic Republic of Iran", September 2002, IMF Country Report No. 02/211.

و ص. ۲۹ ویرایش سپتامبر ۲۰۰۳ آن (IMF Country Report No.03/279): محاسبه شده است.

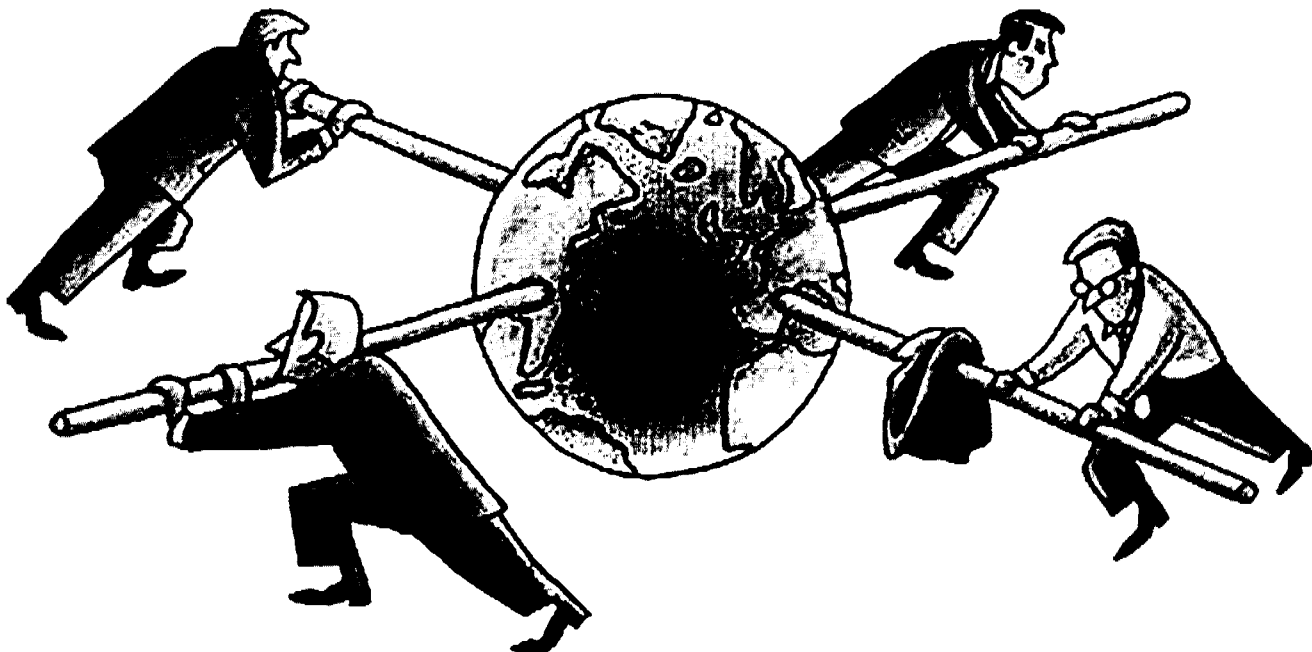
تذکرات:

* آمارهای اولیه

۱- نمایانگر آن بخش از موجودی صندوق است که به صورت ارز نگهداری می‌شود.

۲- به جز بدهی کوتاه مدت

۳- پیش بینی، بر اساس قیمت‌های WEO است.

با توجه به فرصت‌های جدید، طبیعی است که چالش‌های جدیدی نیز وجود خواهد داشت. تورم بالا و بیکاری روز افزون، ریسک‌های مهمی را در پی دارد. یک محیط اقتصادی و سیاسی پایدار، کلید جذب سرمایه‌گذاری خارجی و موفقیت در آن است.

سخن پایانی

طی دهه گذشته، پیشرفت چشمگیری در اقتصاد ایران روی داده است و پس از یک دهه احساسات انقلابی و یک جنگ پرهزینه، روند نزولی اقتصاد معکوس شده است. اما تداوم این وضع تا حد بسیار زیادی، بستگی به تداوم اصلاحات اقتصادی و آزادسازی اقتصاد داخلی، مدیریت کلان اقتصادی مناسب، و همکاری هرچه بیشتر با اقتصاد جهانی دارد. بدون بازتر کردن فضای سیاسی در جامعه ایران، تصور این که چنین هدفی چگونه محقق خواهد شد، دشوار است.

* منبع:

این مطلب را نویسنده به زبان انگلیسی در ششمین «مجمع پتروشیمی ایران» ارائه کرده است. این متن، برگردانی از متن مکتوب این سخنرانی است که در منبع زیر درج شده است:

Hashem Pesaran, "Iran Economy in a Global Context: Export Promotion and Growth" (In: 6th of Iran and Iranian Inc. Hashem Pesaran, "Iran Economy Forum, National Petrochemical Company (WPC) (IICIC) 1-2 May 2004 - Tehran, Iran) Iran Petrochemical for Contemporary international Conferences Fairs

شایان ذکر است که متن در دفتر ماهنامه ترجمه شده است.

بوده است. ریال ایران در برابر دلار آمریکا به گونه‌ای چشمگیر باثبات مانده است که علت مهم آن، افزایش قیمت‌های جهانی نفت و اعمال سیاست‌های بهتر (مثلاً ایجاد صندوق ذخیره ارزی) است. نتایج برخی اصلاحات در حال بروز است. تعداد کالاهای یارانه‌ای، کمتر شده است. سیر صعودی مصرف در داخل کشور متوقف شده که علت آن، تا حدودی، افزایش‌های اخیر در قیمت نفت برای مصارف داخلی بوده است. صادرات غیرنفتی، به ویژه صادرات محصولات پتروشیمی، رو به افزایش بوده، انتظار می‌رود افزایش‌های چشمگیر دیگری نیز در راه باشد.

از جنبه منفی

تورم هنوز بالاست و این خطر وجود دارد که باز هم بیشتر شود. نقدی کردن یارانه‌ها احتمالاً، حداقل در کوتاه مدت، تورم را خواهد بود. با توجه به اینکه تورم در ایران، بسیار بالاتر از میزان جهانی آن است، از سرگیری فشارها بر ریال ظاهراً گریزناپذیر است و تنها موضوع مورد اختلاف، زمان رویداد آن است. میزان بیکاری، بیش از ۱۵ درصد بوده، هنوز در حال افزایش است. بیکاری در میان جوانان، به گونه‌ای ویژه اهمیت دارد. بازارهای مالی بیشتر توسعه نیافته‌اند. نظام بانکی و بورس اوراق بهادار تهران، نیازمند اصلاحات چشمگیری هستند. وجود مراکز اقتصادی نیرومند، نظیر بنیادهایی که قدرت انحصاری بسیار زیاد دارند. موانع مهمی بر سر راه تخصیص کارآمد منابع و رقابت مؤثر است.

چشم اندازها

در مجموع، چشم انداز اقتصاد ایران مطلوب است. انتظار می‌رود رشد تولید ناخالص داخلی در سال‌های ۲۰۰۴-۰۵ در حدود چهار درصد باشد. فرصت‌های سرمایه‌گذاری چشمگیری در صنایع تولیدی با فناوری متوسط و نیز در صنایع تولیدی مرتبط با نفت و گاز، نظیر صنایع پتروشیمی، وجود دارد.